

Asia: VN/32466/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta Rajavartiolaitoksen rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sisäministeriö on pyytänyt puolustusministeriöltä lausunto otsikon asiassa. Puolustusministeriö pitää hallituksen esityksen luonnoksen tavoitteita kannatettavina ja pitää tärkeänä, että viranomaisilla on tarvittavat ja riittävät mahdollisuudet toteuttaa tehtäväänsä.

Puolustusministeriö kiinnittää kuitenkin seuraaviin seikkoihin huomiota puolustushallinnon osalta.

1. Uhkaperusteinen rikostiedustelu ja viranomaisten rinnakkaiset tehtävät

Kuten poliisin uhkaperusteisen rikostiedustelun osalta, puolustusministeriö kiinnittää huomiota viranomaisten tehtäviin ja toimivaltaan sekä niiden päällekkäisyyksiin. Uhkaperusteista rikostiedustelua on esitetty Rajavartiolaitoksen lisäksi poliisille ja Tullille, jolloin ne voivat olla osittain rinnakkaisia tai toisiaan täydentäviä.

Puolustusministeriö kiinnittääkin huomiota niin kutsutun uhkaluettelon tulkinnanvaraisuuteen ja mahdolliseen tehtävien päällekkäisyyteen sotilastiedusteluviranomaisen tehtävien kanssa. Nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä rajausta yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan laittomaan maahantuloon tai ihmiskauppaan liittyvään järjestäytyneeseen rikollisuuteen sekä yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan laittomaan maahantuloon tai ihmiskauppaan liittyvään muuhun vakavaan rikollisuuteen voitaneen pitää verraten tarkkarajaisena.

Tästä huolimatta uhkaluettelon voidaan katsoa olevan osittain rinnakkainen, tai jopa päällekkäinen, sotilastiedusteluviranomaisen tehtäviin nähden. Tämä korostuu etenkin tilanteessa, jossa syntyy epäily valtiollisen toimijan kytkeytymisestä toimintaan.

2. Ilmoitusvelvollisuus sotilastiedusteluviranomaiselle ja Puolustusvoimien rikostorjuntaan

Puolustusministeriö pitää tärkeänä, että lakiehdotukseen lisättäisiin erillinen ilmoitusvelvollisuutta sotilastiedusteluviranomaiselle ja Puolustusvoimien rikostorjuntaan koskeva säännös. Jos Rajavartiolaitoksen rikostiedustelussa havaittaisiin valtiolliseen toimijaan tai muuhun maanpuolustuksen etuun tai kansalliseen turvallisuuteen viittaavaa toimintaa, olisi tästä viivytyksettä tehtävä ilmoitus sotilastiedusteluviranomaiselle esimerkiksi yhteistyön käynnistämiseksi ja salaisen tiedonhankinnan yhteensovittamiseksi.

Vastaavasti, mikäli uhkaperusteisessa rikostiedustelussa havaitaan sotilaallisen maanpuolustuksen alaan kuuluvaa laitonta sotilaallista tiedustelutoimintaa tai sellaisia rikoksia, jotka voivat muutoin uhata maanpuolustusta, valtio- ja yhteiskuntajärjestystä taikka valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta, olisi siitä tehdä ilmoitus sotilasvastatiedustelun rikostorjunnalle.

Yksittäisinä huomioina puolustusministeriö toteaa, että lakiehdotuksen 57 p §:n 2 momentin 2 kohdassa esitetään tietoja voitavan luovuttaa Puolustusvoimien [P]ääesikunnalle sen toiminnan suuntaamiseksi ja rikoksen estämiseksi. Puolustusministeriö toteaa, että Puolustusvoimien tehtäviin kuuluu sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain nojalla nimenomaan sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvaan tiedustelutoimintaan ja sotilaallisen maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavaan toimintaan liittyvien rikosten estäminen ja paljastaminen, jonka vuoksi se pyytää lisäämään paljastamisen termin ehdotettuun momentin 2 kohtaan.

Lisäksi lakiehdotuksen 57 x §:ssä ehdotetaan sääntelyä toiminnan yhteensovittamisesta. Sotilastiedustelulain 18 §:ssä on erikseen säädetty yhteistyöstä muiden viranomaisten kanssa ja toiminnan yhteensovittaminen kattaa sotilastiedustelulain 19 §:n mukaisesti salaisen tiedonhankinnan. Puolustusministeriön näkemyksen mukaan pykälässä olisi siksi ehdotetun muotoilun ”tiedustelutoiminnan yhteensovittamisen” sijasta tarkoituksenmukaisempaa käyttää muotoilua ”salaisen tiedonhankinnan yhteensovittaminen”, mistä pykälässä vaikuttaisi tosiasiallisesti olevan kyse.

Lisäksi huomautetaan, että pykälässä säädetään vain sotilastiedustelun yhteensovittamisesta, joka ei näyttäisi pitävän sisällään Puolustusvoimien rikostorjunnallisia tehtäviä.

3. Päätöksenteko ja valvonta

Puolustusministeriö toteaa, että sotilastiedustelusta annetussa laissa tiedustelumenetelmän sekä sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetussa laissa salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä koskevan päätöksen tekee menetelmästä riippuen tuomioistuimien, Pääesikunnan tiedustelupäällikkö tai sotilastiedustelussa tiedustelumenetelmien ja rikostorjunnassa salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöön määrätty erityisesti koulutettu virkamies. Poliisin uhkaperusteista rikostiedustelua koskevassa lakiesityksessä päätöksenteko on puolestaan tuomioistuimella, Keskusrikospoliisin päälliköllä tai rikostiedustelutehtävään määrättyllä rikostiedusteluun perehtyneellä päällystään kuuluvalla poliisimiehellä.

Nyt käsiteltävänä olevassa luonnoksessa päätöksentekotasot eivät ole täysin yhteneväisiä sen kanssa, mitä vastaavatyypisistä toiminnoista on aiemmin säädetty. Esimerkiksi nyt käsiteltävänä olevassa luonnoksessa ohjatun tietolähdetoiminnan päätöksenteko on osoitettu Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikölle tai apulaisosastopäällikölle, kun taas vakiintuneesti muissa viranomaisissa päätöksen tekee viraston päällikkö tai tehtävään määrätty erityisesti menetelmän käyttöön perehtynyt virkamies.

Vastaavasti luonnoksen 58 c §:ssä Rajavartiolaitoksen rikostiedustelun suojaamiseksi tehtävistä rekisterimerkinnöistä ja valmistettavista asiakirjoista päätöksen tekee Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö, kun taas vastaavassa muussa lainsäädännössä päätöksentekijänä on esimerkiksi Keskusrikospoliisin päällikkö tai Pääesikunnan tiedustelupäällikkö.

Edellä todetun osalta puolustusministeriö kiinnittää huomiota myös toiminnan sisäiseen laillisuusvalvontaan. Puolustusministeriön käsityksen mukaan Rajavartiolaitoksen sisäisestä laillisuusvalvonnasta vastaa Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellinen osasto. Näin ollen vaikuttaa siltä, että päätöksentekijä ja valvoja voisivat olla sama taho. Joka tapauksessa hallituksen esityksessä laillisuusvalvonnan järjestelyitä voitaisiin kuvata yksityiskohtaisemmin mahdollisten epäselvyyksien välttämiseksi. Eräänä vaihtoehtona on myös se, että toiminnan laillisuusvalvonta eriytetään sisäisesti omaksi kokonaisuudekseen rikostiedustelun operatiivisesta toiminnasta.

Muilta osin puolustusministeriöllä ei ole asiassa puolustushallinnon osalta lausuttavaa,

Honkanen Kosti
Puolustusministeriö

Einola Tuukka
Puolustusministeriö